

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені адмірала Макарова

Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної
роботи

Сергій СЛОБОДЯН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Психологія загальна та вікова)

Psychology (general and age-specific)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський)

тип дисципліни _____ зв'язкова

мова викладання _____ українська

Миколаїв – 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» для студентів спеціальності АЗ Початкова освіта. Освітня програма: Початкова освіта.

«3» березня 2025 р. 13 с.

Розробник: : Карсканова С.В., кандидат психологічних наук, доцент

кафедри психології

*Зарахт освітньої програми „Початкова освіта“
Філімонова Т.В., к.т.н., доц.*

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» розглянуто на засіданні кафедри психології

Протокол № 3 від «5» березня 2025 р.

Завідувач кафедри

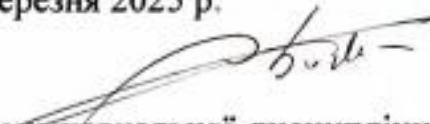

Світлана Карсканова

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» розглянуто Науково-методичною комісією Навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 3 від «6» березня 2025 р.

Голова

Олег Бобіна

Проект робочої програми навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» погоджено з навчальним відділом

Начальник відділу

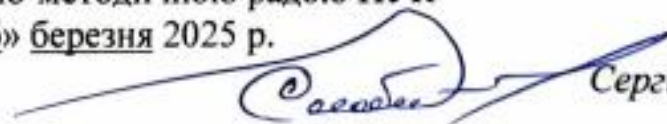

Андрій Лабарткава

Робочу програму навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» затверджено Навчально-методичною радою НУК

Протокол № 3 від «26» березня 2025 р.

Голова НМР НУК

Сергій Слободян

© НУК, 2025
© Карсканова С.В. 2025

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Опис навчальної дисципліни	5
2. Мета вивчення навчальної дисципліни.....	5
3. Передумови для вивчення дисципліни	5
4. Очікувані результати навчання.....	5
5. Програма навчальної дисципліни.....	6
6. Методи навчання, засоби діагностики результатів навчання та методів їх демонстрування 10	
7. Форми поточного та підсумкового контролю.....	10
8. Критерії оцінювання результатів навчання	12
9. Рекомендовані джерела інформації.....	13

Анотація

Навчальний курс передбачає ознайомлення студентів зі структурою сучасної психологічної науки, з основними психічними процесами, індивідуально-психологічними особливостями особистості, усвідомлення значущості знань про віковий розвиток особистості та можливість їх застосування в умовах організованого навчально-виховного процесу; формування у студентів діалектичного підходу до розуміння психіки конкретного учня; озброєння ефективними засобами керування процесом становлення особистості і розвитку психіки на різних вікових етапах. Основними розділами курсу загальна психологія є предмет, стан, структура і методи сучасної психології; розвиток психіки та свідомості; особистість в діяльності та спілкуванні; психічні процеси (увага, відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уява, емоційно-вольові процеси); індивідуально-психологічні особливості особистості (темперамент, характер, здібності).

Розвиток пізнавальних процесів. Формування моральних якостей, самосвідомості, внутрішньої позиції, соціальної активності в різні вікові періоди.
Ключові слова: психологія, загальна психологія, вікова психологія, психіка, свідомість, самосвідомість, особистість, діяльність, спілкування, психічний розвиток, онтогенез.

Abstract

The course provides students with the structure of modern psychological science, the basic mental processes, individual psychological characteristics of the individual, awareness of the importance of knowledge about the age development of the individual and the possibility of their application in an organized educational process; formation of students' dialectical approach to understanding the psyche of a particular student; arming with effective means of managing the process of personality formation and mental development at different ages. The main sections of the course of general psychology are the subject, state, structure and methods of modern psychology; development of psyche and consciousness; personality in activity and communication; mental processes (attention, feelings, perception, memory, thinking, imagination, emotional and volitional processes); individual psychological features of personality (temperament, character, abilities). Development of cognitive processes. Formation of moral qualities, selfawareness, inner position, social activity at different ages.

Keywords: psychology, general psychology, age psychology, psyche, consciousness, self-consciousness, personality, activity, communication, mental development, ontogenesis.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність (освітня програма), освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань А Освіта	Обов'язкова	
Модулів – 1		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 5		1-й	1-й
Електронний адрес РПНД на сайті Університету	А3 Початкова освіта ОП Початкова освіта	Семестр	
Індивідуальне науково-дослідне завдання		1-й	1-й
		Лекцій	
		30 год.	8 год.
Загальна кількість годин –150		Практичні, семінарські	
		30 год.	8 год.
		Лабораторні	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2; самостійної роботи студента – 4	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	0 год.	0 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	134 год.
		Індивідуальні завдання: 0 год.	
		Вид контролю: екзамен	
Форма контролю: комбінована			

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни -«Психологія (загальна та вікова)» є

- введення майбутнього педагога у світ психології як наукового знання;
- викладення основних уявлень про природу суб'єктивної реальності уявлень про онтогенез особистості, його специфіку, структуру та феноменологію;
- формування у студентів фундаментальних знань про психіку, виникнення і розвиток людської свідомості; ознайомлення студентів з поглядами вітчизняних та західних науковців на природу психічного та особистості як носія цього психічного;
- сформувати стійкий інтерес до психологічних знань, самопізнання і самовдосконалення своєї особистості.

2.2. Завдання курсу:

- ознайомлення з теоретичними підходами, дослідженнями в галузі психології;
- оволодіння методами психодіагностики в майбутній роботі з дітьми;
- засвоєння основних психологічних закономірностей діяльності,
- оволодіння навичками постановки і вирішення дослідницьких завдань в галузі психології
- усвідомлення ролі та значущості психологічних компонентів;
- набуття умінь і навичок ефективного вирішення психологічних проблем;
- розвиток потреби до самостійного вивчення психологічної літератури.

2. Передумови для вивчення дисципліни

4. Очікувані результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів таких результатів навчання:

ПР-01. Організовувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.

ПР-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.

ПР-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

ПР-15. Здійснювати профілактичні заходи щодо збереження життя та фізичного й психічного здоров'я здобувачів початкової освіти, надавати їм домедичну допомогу (за

потреби), планувати та реалізовувати заходи щодо попередження і протидії булінгу та різних проявів насильства чи будь-якої з форм дискримінації серед учнів початкової школи й інших учасників освітнього процесу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК-4. Здатність працювати в команді.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

КЗ-9. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів не доброчесності.

II. Фахові:

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології

Тема 1. Предмет, завдання, методи і структура сучасної психології

Основні етапи становлення психології як науки. Система явищ, які вивчає сучасна психологія. Основні поняття за допомогою яких описуються психічні явища та їх класифікація. Історичні перетворення визначення предмету психології. Зміст та основні проблеми сучасної психології. Значення психологічних знань для педагогічної практики. Психологія як система наук, що розвиваються. Основні галузі психологічних знань необхідних для виховання. Методи дослідження в психології.

Тема 2. Психіка і свідомість

Поняття психіки. Проблема співвідношення мозку і психіки. Структура психіки. Психіка і свідомість. Структура свідомості та її основні психологічні характеристики. Свідоме і несвідоме.

Тема 3. Особистість.

Загальне поняття про особистість. Сучасні теорії особистості. Психологічна

структура особистості. Самосвідомість. Я-концепція особистості. Рівень домагань особистості.

Змістовий модуль 2. Пізнавальна сфера людини. Афективна та мотиваційна сфери людини.

Тема 4. Відчуття, сприймання, увага

Загальна структура психічних пізнавальних процесів. Відчуття та сприймання як основа пізнання дійсності. Класифікація відчуттів. Види відчуттів. Властивості відчуттів. Індивідуальні особливості відчуттів. Сприймання і його характеристики. Фізіологічна основа сприймання. Загальні особливості сприймання. Класифікація та види сприймання.

Тема 5 Пам'ять, увага

Поняття про увагу. Різновиди і форми уваги. Властивості уваги. Поняття про пам'ять. Різновиди пам'яті. Забування та його причини.

Тема 6 Мислення та уява

Поняття про мислення. Розумові дії та операції мислення. Різновиди мислення. Індивідуальні особливості мислення. Поняття про уяву. Зв'язок уяви з об'єктивною дійсністю. Різновиди уяви. Уява і особистість.

Тема 7 Емоційно-вольова сфера людини Поняття про емоції і почуття. Класифікація та форми переживання емоцій і почуттів. Сутність психічних станів. Класифікація психічних станів. Настрій, афект, стрес. Умови саморегуляції психічних станів. Поняття про волю та її функції. Основні якості волі. Структура вольового акту. Вольові якості особистості та їх розвиток. Локус контролю.

Тема 8 Мотивація та діяльність людини

Мотиваційна сфера особистості. Потреби і мотиви. Мотивація. Поняття про діяльність. Структура діяльності: цілі, мотиви, дії. Дії і операції. Складові і засоби дій. Уміння й навички. Основні різновиди діяльності.

Тема 9 Індивідуально-психологічні особливості особистості Темперамент та характер

Поняття про темперамент. Типи темпераментів. Основні властивості темпераменту. Фізіологічне підґрунтя темпераменту. Роль темпераменту в діяльності людини. Поняття про характер. Структура характеру. Основні риси типового характеру. Природа характеру. Формування характеру.

Змістовий модуль 3.. Вікова психологія як галузь знань

Тема 10. Проблеми психічного розвитку особистості
Вікова психологія як галузь психології. Предмет вікової психології. Мета та завдання вікової психології. Методи вікової психології. Загальне поняття про психічний розвиток. Рушійні сили, чинники й умови психічного розвитку.

Тема 11. Періодизація розвитку людини
Основні теорії психічного розвитку. Культурно-історична концепція психічного розвитку Л.С.Виготського. Підходи до періодизації вікового розвитку. Періодизація вікового розвитку Д.Б. Ельконіна.

Тема 12 Психологія розвитку людини на різних вікових етапах
Соціальна ситуація розвитку і провідний вид діяльності у немовлячому періоді. Розвиток дитини на першому році життя. Криза першого року. Ранній вік. Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільника. Загальні психологічні особливості молодших школярів.

Тема 13 Соціальна ситуація та провідний вид діяльності.

Анатомо-фізіологічні особливості підлітка. Розвиток самосвідомості. Криза підліткового віку. Соціальна ситуація та провідна діяльність у старшому шкільному віці. Самовизначення та самовиховання в юнацькому віці. Основні новоутворення старшого школяра.

	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			Усього о	утому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
Модуль 1								
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади психології								
Тема1 .Предмет, завдання, методи і структура сучасної психології	10	2	2	6	10	1	1	8
Тема2. Психіка і свідомість	10	2	2	6	10		1	9
Тема3. Особистість.	10	2	2	6	10	1		9
Разом заз змістовим модулем 1	30	6	6	18	30	2	2	26
Змістовий модуль 2. Пізнавальна сфера людини. Афективна та мотиваційна сфери людини.								
Тема4. Відчуття, сприймання, увага	8	4	4	10	10	1		9
Тема 5. Пам'ять, увага	2	2	2	8	10		1	9
Тема6. Мислення та уява	4	2	2	15	15	1	1	13
Тема7. Емоційно-вольова сфера людини	6	4	4	18	10		1	9
Тема8. Мотивація та діяльність людини	2	2	2	6	15	1		14
Тема 9. Індивідуально-психологічні особливості особистості.Темперамент та характер	4	2	2	6	15	1	1	13
Разом за змістовим модулем 2	26	4	4	18	75	4	4	71
Змістовий модуль3. Вікова психологія як галузь знань								
Тема10. Проблеми психічного розвитку особистості	5	2	2	6	15		1	14
Тема11. Періодизація розвитку людини	10	2	2	11	10	1		9
Тема12. Психологіярозвиткулюдини на різних вікових етапах	15	2	2	11	10	1		9
Тема13. Соціальнаситуація та провідний вид діяльності	15	2	2	11	10		1	9
Разом за змістовим модулем 3	45	6	6	33	45	2	2	41
РАЗОМ ЗА КУРСОМ	150	30	30	90	150	8	8	134

Тематичний план навчальної дисципліни

Теми практичних занять

№	Кількість годин
---	-----------------

з/п	Назва теми	Денна форма	Заочна форма
1	Методи дослідження в психології. Проблема співвідношення мозку і психіки.	2	1
2	Загальне поняття про особистість. Сучасні теорії особистості.	2	1
3	Загальна структура психічних пізнавальних процесів. Відчуття, сприймання, увага	2	–
4	Пам'ять, увага	2	1
5	Мислення та уява	2	1
6	Емоційно-вольова сфера людини. Мотивація та діяльність людини	2	1
7	Індивідуально-психологічні особливості особистості Темперамент та характер	2	
8	Вікова психологія як галузь знань	2	1
9	Проблеми психічного розвитку особистості	2	
10	Періодизація розвитку людини	2	1
11	Психологія розвитку людини на різних вікових етапах	2	
12	Розвиток дитини на першому році життя.	2	1
13	Особливості соціальної ситуації розвитку дошкільника.	2	
14	Загальні психологічні особливості молодших школярів.	2	
15	Соціальна ситуація та провідний вид діяльності	2	
Разом		30	8

Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

- підготовка до семінарських занять – **2-4 год./1 заняття**;
- написання рефератів, есе, виконання розрахункових, розрахунково-графічних робіт, домашньої контрольної роботи, аналітичний огляд, аналіз практичних, проблемних ситуацій (обсяг однієї роботи 10-20 аркушів А4) – **мінімум 15 годин на 1 роботу**;
- підготовка до контрольних заходів – **(15-30) год. на 1 захід**.

Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до практичних занять	30	60
2	Ситуаційні завдання	30	34
3	Підготовка до контрольної роботи	30	40
Разом		90	134

МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ТА МЕТОДІВ ЇХ ДЕМОНСТРУВАННЯ

Методи навчання: способи, якими забезпечується набуття здобувачами відповідних компетенцій через засвоєння програмного матеріалу та активізацію навчального процесу, а саме (обрати необхідне):

- для всіх видів занять: робота з літературою; пояснення; дискусія; диспут; відео-метод;
- для лекційних занять: лекція; бесіда; ілюстрування;

- для практичних занять: вправа; практична робота; дидактична гра;
- методи контролю і самоконтролю: фронтальне опитування; контрольні роботи, диктанти, письмові заліки; контрольні тестові роботи програмованого типу (перелік запитань і можливі варіанти відповідей).

Альтернативно може застосовуватися наступна класифікація методів навчання: пояснювально-ілюстративний метод; проблемного викладу; частково-пошуковий метод; дослідницький.

Засобами оцінювання методами демонстрування результатів навчання виступають:

- залік;
- стандартизовані тести;
- наскрізні проєкти;
- командні проєкти;
- аналітичні звіти, реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Досягнення студента оцінюються за 100-бальною системою Університету. Підсумкова оцінка навчального курсу включає в себе оцінки з поточного контролю. У кожного компонента своя частка в загальній системі оцінок. У проміжних оцінках студент може набрати до 100 балів.

Під компонентом проміжних оцінок розуміються поточні оцінки протягом семестру (активність, участь в дискусіях; виконання завдань та інше).

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт. Зарахування кредитів навчального курсу можливо тільки після досягнення результатів, запланованих РПНД, що виражається в одній з позитивних оцінок, передбачених чинним законодавством.

Форми контролю результатів навчальної діяльності студентів та їх оцінювання

Практичні заняття	Критерії оцінювання
4	Відповідь правильна, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення, використані міждисциплінарні зв'язки, містить аргументовані висновки
3	Відповідь в цілому правильна, достатньо повна, логічна; допущені несуттєві помилки та неточності у викладенні матеріалу
2	Відповідь має суттєві помилки, аргументи не сформульовані, використовуються невірна термінологія.
1	Відповідь містить значну кількість суттєвих помилок, необґрунтована
0	Студент не дає відповіді
Практичні заняття	Критерії оцінювання

*Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 24 та 32
для денної форми та 20 та для заочної форми.*

Поточний модульний контроль у формі тестування

Правильних відповідей, %	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10
Бал	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Ситуаційні завдання				Критерії оцінювання
Денна форма		Заочна форма		
	9-10		9-10	1. Висловлена власна думка. 2. Використано поняття і категорії. 3. Представлена протилежна думка.
	6-8		6-8	Відсутній один із перелічених вище компонентів Відсутні два компоненти із перелічених
	1-5		1-5	Відсутні три компоненти із перелічених Присутні 1-2 компонентів із критеріїв перелічених
	0		0	Студент не виконав роботу.
Максимальна оцінка студента за даний компонент програми 10 балів для денної форми та 10 балів для заочної форми				

Форма контролю	Максимальна кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Модуль 1		
Участь у семінарських заняттях	6x4бали = 24 балів	5x4бали=20 балів
Контрольна робота (тестування)	4x10=40балів	4x10балів = 40 балів
Ситуаційні ситуації	36 балів	40 балів
Всього	100	100

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

			Денне відділення		Заочне відділення	
			Вид роботи	Кількість балів	Вид роботи	Кількість балів
Модуль 1	ЗМ1	T1	Участь у семінарі	4		—
			Тест	10		
		T2	Участь у семінарі	4	Участь у семінарі	4
		T3	Участь у семінарі	4		—
			Тест	10	Тест	10
	ЗМ2	T4	Участь у семінарі	4x2	Участь у семінарі	4
					Тест	10
		T5	Участь у семінарі	4	Участь у семінарі	4

		Тест	10	Тест	10
	ЗМЗ	Т6	Участь у семінарі	4x2	Участь у семінарі
		Тест	10	Тест	10
		Ситуаційні завдання	36		40
		Сума	100	Сума	100

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Загальна психологія: навч. посіб. 5-те видання / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2017. 464 с. .
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: Навч. посіб. 3-е вид., стереотип. К. : МАУП, 2011. 256 с.
3. Максименко С.Д. Загальна психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. К. : «Центр навчальної літератури», 2004. 272 с. Режим доступу: <http://www.share.net.ua/forum/index.php>
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2000. 479 с.
5. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник К.: Видавничий Дім "Слово", 2013. 608 с.
6. Сергєєнкова О.П. Загальна психологія. Навчальний посібник К: Центр учбової літератури, 2012. 296 с.
7. Трофімов Ю.Л. Психологія: Підручник. Київ: Либідь, 2021. 560 с.
8. Психологія: навч. посіб. 5-те видання / О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В.Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2017. 464 с.

Допоміжна література

9. Корольчук М. С. Психологія: Схеми, опорні конспекти, методики : навч. посіб./ за заг. ред. М.С.Корольчука. К. : Ельга; Ніка-Центр, 2009. 320 с.
10. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій). К., 2005
11. Максименко С.Д. Психологія особистості К.: Вид-во ТОВ "КММ", 2017. 296 с.
12. Максименко С.Д. Загальна психологія: Навчальний посібник К:«Центр навчальної літератури», 2004. – 222 с.
13. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: Навч. посіб. 5-те вид., стер. К. : Вища школа, 2006. 487 с.

Internet сайти

1. https://document.kdu.edu.ua/info_zab/053_425.pdf
2. <https://files.znu.edu.ua/files/TSUL/0041000.pdf>
3. <http://194.44.152.155/elib/local/sk/sk814182%20.pdf>
https://eprints.zu.edu.ua/29477/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81_%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3_%D1%8F_%D0%A2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8.pdf